Ilona Vaškevičiūtė

Kapinių Vilniuje, Mindaugo gatvėje 27, 27A tyrinėjimai

Vilniaus mieste, sklype Mindaugo g. 27, 27A (Kauno ir Mindaugo gatvių sankirtoje) po 2009 ir 2010 m. atliktų žvalgomųjų (*ATL 2009 metais,* Vilnius, 2010, p. 150–153) ir archeologinių tyrinėjimų (*ATL 2009 metais,* Vilnius, 2010, p. 141–148; *ATL 2010 metais,* Vilnius, 2011, p. 148–151) 2011 m. darbai buvo pratęsti. Š, PR ir V kapinių dalyse ištirtos 4 perkasos – iš viso 579 m^2 plotas.

Perkasa X tirta kapinių Š pakraštyje. Čia, be kelių palaidojimų (kapai 131–135, 123), surastos ir ištirtos 27 stulpaduobės, išsidėsčiusios vienoje eilėje (1 pav.). Jos kartu su 2010 m. tirtoje perkasoje IX buvusiomis stulpaduobėmis žymi vieno statinio – tvoros buvimo vietą. Perkasoje IX buvusios duobės ženkliai gilesnės ir didesnės (80x80, 80x70, 55x50, 55x40 cm dydžio), o perkasoje X rastosios – mažesnės (20x15, 50x35, 45x45 cm ir panašiai). Atrodo, jog pirmosios yra nuo stambesnio statinio, galbūt vartų, o perkasoje X – nuo tvoros kuolų. Aišku viena – kapinių Š pakraštys tikrai surastas ir jį žymi buvusi tvoros vieta.

Kapinių R riba taip pat nustatyta. Perkasose IX ir XI palaidojimų nerasta. Pačiame kapinių PR pakraštyje, perkasose VIII (tirta 2010 m.) ir XII palaidojimų būta, tačiau rastieji kapai be įkapių. Tai leidžia daryti prielaidą, jog tyrinėtas kapinių pakraštys, kur laidoti patys neturtingiausi bendruomenės nariai. Perkasa XIII, kasta teritorijos V dalyje, parodė, jog kapinių riba šioje dalyje nepasiekta, o palaidojimų galima tikėtis ir gretimame sklype.

Tyrimų metu išsiaiškinta, jog kalvelė, kurioje buvo laidojama, žemėja Š kryptimi. Kapai randami įkasti į šviesiai gelsvą smėlį apie 40–90 cm (smėlis atsidengia H_{abs} 140,08–140,20 m). Virš šio smėlio buvo susidaręs pilkšvos spalvos 15–40 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta keramikos: puodų, puodynių ir lėkščių šukių (180 vienetų), koklių (4 šukės), stiklo butelių duženų. Keramika buitinė, vyrauja neglazūruoti indai, tik nedidelė dalis puodų buvo padengti žalia glazūra. Rastas juodosios keramikos indas (kelios šukės). Keramika datuojama XVIII–XIX a. (gal dalis gali būti priskirta ir XVII a. pabaigai). Aukščiau šio sluoksnelio kitas kultūrinis sluoksnis čia susiformavo gerokai vėliau, jau, matyt, apleidus kapines. Jis 1–1,2 m storio, o vietomis ir

1 pav. Stulpų duobių eilė perkasoje X.
I. Vaškevičiūtės nuotr.

Fig. 1. The row of column pits in trench X.

dar storesnis. Čia būta įvairių sandėlių, su geležinkelio stotimi susijusių kitų sandėliavimo ar krovinių (anglių) laikymo vietų. Šiame sluoksnyje rasta fajanso ir porceliano indų duženų, puoštu aukso, kobalto, raudonos ir žalios spalvos glazūros ornamentais. Indai fabrikinės, masinės gamybos. Su metalo detektoriumi viršutiniuose XIX–XX a. susiformavusiuose sluoksniuose surinkta rusų carų Nikolajaus I, Aleksandro II kapeikų (1851–1895 m.), Rusijos, Lietuvos (iki 1940 m.) ir Lenkijos muitinės plombų bei mažai vertingų XIX a. pabaigos – XX a. I pusės metalo dirbinių.

Kapai greičiausiai buvo įkasti į 60–120 cm gylį nuo tuometinio žemės paviršiaus. Iš viso ištirtas 51 palaidojimas (vienas kapas trigubas ir vienas dvigubas). Beveik visi mirusieji palaidoti karstuose. Karstai lentiniai, sukalti vinimis. Prie daugumos kapų rasta medienos likučių ir vinių. Mirusieji guldyti ant nugaros, ištiestomis kojomis ir ant dubens sudėtomis arba palei šonus ištiestomis rankomis. Laidojant mirusiuosius, galvomis jie orientuoti į ŠV–Š. Tokia kryptimi palaidota dauguma mirusiųjų. Tačiau rasta pavienių palaidojimų ir priešinga ar kita kryptimi – 120, 190, 200, 240°.

Dauguma kapų be įkapių. Jų rasta tik 9 palaidojimuose. Dviejuose kapuose (151 ir 159) rastos kepuraitės. Kape 151 rasta neblogai išlikusi kepuraitė (2 pav.) atiduota restauruoti, kape 159 fiksuoti tik audinio likučiai. Tik kapuose 158 ir 170B rastos 3 įkapės (žiedas, peiliukas, sagtelė), kape 178 – 2 žiedai, kituose kapuose – po vieną įkapę. Tik 2 mirusieji turėjo ir monetų (kapai 161, 169). Turtingumu iš kitų išsiskiria kapas 176, kuriame rastas odinis kapšelis (buvo padėtas ant kairės kojos blauzdos) (3 pav.). Jis stačiakampio užapvalintais apatiniais kampais formos, 18x

2 pav. Kepurė kape 151 in situ. I. Vaškevičiūtės nuotr.
Fig. 2. The cap in situ in burial 151.

3 pav. Kapas 176 in situ. I. Vaškevičiūtės nuotr.
Fig. 3. Burial 176 in situ.

17 cm dydžio. Užsegimas buvo kapšelio apatinėje dalyje, kur išlikusi sagtelė. Kapšelį puošia 5 poros (po 3 vienoje) žalvarinių kryželio formos apkaustų. Prie kapšelio, jo viršutinėje dalyje rasta žalvarinė sagtelė su liežuvėliu. Ji pusapvalė, 4,5x3,5 cm dydžio. LNM restauracinėse dirbtuvėse atidarius kapšelį jame rastos medinės dvipusės 4x4 cm dydžio šukutės

(stambesni dantukai išlikę, smulkesni – išlūžę), žalvarinis 2x1,7 cm dydžio antpirštis, sulipęs su geležine (?) juostele, geležinis 10x1x 1 cm dydžio kaltelis (?) ir odos ruošiniai, susukti į kilpeles. Kape 165 palaidotas 1,5–2 m. amžiaus vaikas, kurio kaklą puošė 2 žalvariniai žvangučiai ir karolis (4 pav.). Karolis balto skaidraus stiklo, suploto rutulio formos, 2x1,5 cm dydžio. Įdomus radinys aptiktas kape 153. Prie mirusiojo dešiniojo šono gulėjo 2 stiklo skrituliukai, forma primenantys monetas (5 pav.). Jie ovalo formos, identiško dydžio, 2,5x2,2 cm skersmens. Stiklas valcuotas, su šviesiai žalsvos spalvos patina, šonai su įkartomis (6 pav.). Žiedų rasta kapuose 158, 170B ir 178 (2). Jie žalvariniai, uždari, juostiniai ir su akutės imitacija, analogiški rastiesiems ankstesniais metais. Monetos – 1520 m. pusgrašis ir 1570 m. (?) dvidenaris. Sprendžiant pagal rastas monetas, kapai gali būti datuojami XVI a. viduriu ir II puse.

4 pav. Kapo 165 apvarėlė in situ. I. Vaškevičiūtės nuotr.

Fig. 4. The border in situ in burial 165.

5 pav. Stikliukai in situ kape 153. I. Vaškevičiūtės nuotr.

Fig. 5. The glass discs in situ in burial 153.

Iš viso per 3 kapinių tyrimų metus ištirtas 1793,5 m² plotas (2009 – 600 m², 2010 – 614,5 m² ir 2011 m. – 579 m²), surasti 179 palaidojimai, datuoti XVI a., surinkta 1210 radinių.

The Excavation of the Cemetery at Mindaugo St. 27, 27A in Vilnius

In 2011, the excavation, begun in 2009 and 2010, of the cemetery discovered in the plot at Mindaugo St. 27 in Vilnius was continued. The N, SE, and W parts of the plot were excavated (a total of 579 m²), 51 burials and 22 grave goods being found. The cemetery's N boundary, which was marked by 27 column pits from the former fence, was discovered (Fig. 1). A greyish, 15–40 cm thick cultural layer, which contained 18th–19th-century pots, jars, and plate sherds, four stove tile fragments, and glass bottle shards, had formed above the cemetery's surface.

6 pav. Stikliukai iš kapo 153. I. Vaškevičiūtės nuotr.

Fig. 6. The glass discs from burial 153.

The burials were dug to a depth of 60–120 cm from the then ground's surface. Almost all of the individuals had been buried in coffins assembled with nails. They had been buried supine with the head to the NW – N, the legs extended, and the arms either placed on the pelvis or extended along the side. On the basis of the coins (1520, 1570) the cemetery dates to the mid – late 16th century. A leather pouch with wooden forks, a thimble, and a small chisel (burial 176) (Fig. 3), a 'border composed of two crotals and a glass bead (burial 165) (Fig. 4), bronze rings, belt buckles, small knives, and the remains of caps (Fig. 2) were found. Two glass discs, reminiscent of coins, lay near the individual's right side in burial 153 (Figs. 5, 6).

During the three years of the investigation of the cemetery in Mindaugo Street, a total of 1793.50 m^2 has been excavated, 179 16th-century burials have been found, and 1210 finds collected.

Manvydas Vitkūnas

Jurgionių senkapis

2011 m. birželio 27 – liepos 4 d. buvo tęsiami Jurgionių (Trakų r., Aukštadvario sen.) senkapio (UK 13145) archeologiniai tyrimai. Jie buvo pradėti 2010 m. (*ATL 2010 metais*, Vilnius, 2011, p. 151–157). Per pirmąjį senkapio tyrinėjimų sezoną buvo ištirti 2 plotai (bendras ištirtas plotas – 215 m^2), rasti 27 kapai. Taip pat aptikta pavienių žmonių kaulų. Rasti 129 individualūs radiniai (neskaitant keramikos), skaičiuojant pavienes registruotas keramikos šukes ir šukių lizdus – 174 radiniai.

Jurgionių senkapio tyrinėjimus organizavo leidykla „Versmė". Tyrinėjimai tapo dalimi kompleksinės kraštotyrinės ekspedicijos, kurios tikslas – surinkti medžiagą kolektyvinei monografijai „Aukštadvaris" (rengiamai serijoje „Lietuvos valsčiai"). Archeologinę praktiką ekspedicijos metu atliko LEU studentai. Taip pat tyrinėjimuose dalyvavo Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto studentai ir Vilniaus mokyklų moksleiviai.

Senkapis yra 600 m į Š nuo Kaliūkščių kaimo kapinių, 400 m į ŠR nuo Kaliūkščių kaimo gyventojo Algio Juozo Ramanausko sodybos, 1,7 km į P nuo Trakų–Prienų plento. Jo P pakraščiu eina Jurgionių ir Kaliūkščių kaimų riba. Pats senkapis yra arčiau Kaliūkščių nei Jurgionių kaimo sodybų. Senkapis yra kalvelėje, kurios viršūnės H_{abs} 146,10 m, kalvelės pakraščiai – H_{abs} 144,00–145,00 m. Anksčiau kalvelė buvo ariama, dabar jau keliolika metų apaugusi žole, formuojasi krūmokšniai.

2011 m. tyrimai vyko kalvelės, kurioje yra senkapis, R dalyje. Ištirta 80 m^2 (plotas 3), rasti vos 5 kapai (vienas iš jų dvigubas). Kapų numeracija (27–32) yra tęstinė. Dvigubame kape 30 aptikti palaidojimai žymėti 30A ir 30B.

Kalva ilga laiką buvo ariama, todėl dalis kapų apardyti arba visai sunaikinti. Velėnoje ir iškart po ja pasitaikė pavienių žmonių kaulų bei jų sankaupų, nefiksuotų kaip atskiri kapai. Išlikę kapai rasti sekliai, 20–48 cm gylyje. Dėl grunto savybių (žvyringas priesmėlis) kapų kontūrai beveik niekur neišryškėjo. Nė vienam iš plote 3 tirtų kapų nepastebėta karstų pėdsakų.

Kaip ir anksčiau tirtoje senkapio dalyje plote 3 daugelis mirusiųjų palaidoti galvomis į PR (kape 28 – 140° kryptimi; kape 29 – 110° kryptimi; kape 30 – 130° kryptimi; kape 32 – 120° kryptimi). Tik kape 31 mirusioji palaidota galva į ŠV – 310° kryptimi.